

"ΜΙΤΟΣ" 27/2/04.

ΠΑΛΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Της ΛΙΤΣΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Η αφήγηση του βίου

Η πνευματική αυτοβιογραφία του Καζαντζάκη

Το Φεβρουάριο του 1883, γεννιέται στο Ηράκλειο ο Νίκος Καζαντζάκης. Οι συνθήκες και οι περιστάσεις του βίου του, κυρίως του πνευματικού, καταγράφονται στην «Αναφορά στον Γκρέκο», που εκδόθηκε μετά το θάνατο του συγγραφέα. Δεν πρόκειται όμως για μια τυπική αυτοβιογραφία, απομνημονευματικού χαρακτήρα. Περισσότερο από την περιγραφή των γεγονότων, ο Καζαντζάκης επιμένει στην ανάπτυξη των διαθέσεων και των συγκινήσεων σε κάθε εποχή της ζωής του και στη σύνδεσή τους με μια αλυσίδα σκέψεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η αφήγηση της περιοδείας του στην Πελοπόννησο, όπου απαντά μία από τις ωραιότερες αναλύσεις του συγγραφέα για την ουσία του ελληνικού πολιτισμού και για τη φύση και το ρόλο της τέχνης. Παράλληλα, στο κείμενο ενσωματώνεται με-

γάλο μέρος του υλικού, που απαντά, λογοτεχνικά επεξεργασμένο, στα μυθιστορήματα, στα θεατρικά και στα ποιητικά έργα του συγγραφέα. Από αυτήν την άποψη, η «Αναφορά» αποτελεί σημαντική πηγή για τη γενεαλογία των λογοτεχνικών του κειμένων, καθώς απεικονίζει και τα στάδια της πνευματικής του εξέλιξης.

Ωστόσο, η αντιμετώπιση του έργου ως αναγνωστικού βοηθήματος συνιστά μονοδιάστατη προσέγγιση. Ενδεχομένως, θα ήταν πιο ενδιαφέρον να το διαβάσει κανείς ως

ένα είδος εξομολόγησης ενός ανθρώπου, που έζησε με πολλές διαδοχικές βεβαιότητες, ίσως επειδή κατά βάθος αμφισβητούσε ότι υπάρχουν βεβαιότητες – εκτός από εκείνη του θανάτου. Ιδωμένη έτσι, η «Αναφορά» αποκτά μια άλλη δυναμική, αναδεικνύοντας την αγωνία του Καζαντζάκη για την οντολογία, την ηθική σημασία και τη συγκινησιακή δύναμη των μεγάλων εννοιών που καθόρισαν την πορεία του κόσμου, αλλά και την προσπάθειά του, βάσει αυτών των εννοιών, να δημιουργήσει ο ίδιος το νόημα

της ζωής του. Και η δυναμική αυτή είναι ισχυρή ακόμη κι αν κανείς υποπτεύεται ότι στην «Αναφορά» περιέχει στοιχεία μυθοπλασίας ως προς τις διαθέσεις, με αποτέλεσμα να συσκοτίζονται τα όρια ανάμεσα στην τέχνη και στη ζωή.

Νίκος Καζαντζάκης,
«Αναφορά στον Γκρέκο», Αθήνα 1961